

LA DIDÀCTICA DE LA LLENGUA, VARIACIÓ GEOGRÀFICA I LLENGUA ESTÀNDARD

Aquesta és la ponència que va presentar Tudi Torró i Ferrero, inspectora d'educació i membre de la Junta Directiva d'El Tempir, amb motiu de la I Trobada del Professorat de Valencià a Elx, organitzada per l'Associació Cívica per la Llengua El Tempir, el 23 de novembre de 1999, al Casal Jaume I d'Elx.

Introducció

Quan la Junta Directiva d'El Tempir va plantejar-se la possibilitat de fer una jornada de benvinguda al professorat que ha arribat enguany a Elx comptant, com així ha estat, que l'Ajuntament s'implicaria i donaria suport a la iniciativa, acordarem quin seria el tema que, pel seu interès immediat, era el més adient per a tractar en l'esmentada jornada. Així, em va venir a la memòria el curs 1983-1984, quan 42 professors i professores –els anomenats "extraplantilles de valencià"– aterraren per aquestes comarques meridionals, la majoria d'ells provinents de les comarques centrals i molts de les comarques del nord.

Per a quasi tots, aquest era el seu primer treball com a mestres. Venien amb la il·lusió i l'entusiasme de qui comença i obri camí. No tenien experiència però sí moltes ganes d'aprendre; no tenien materials didàctics ni curriculars; hi havia molt pocs llibres de text al mercat i la majoria d'ells no estaven pensats per a l'alumnat d'aquesta comarca, majoritàriament no-valencianoparlant. Estava tot per fer. Així és que es constituïren en Seminari Permanent i començaren a reflexionar sobre "*Com fer descobrir una segona llengua*" –encara que per alguns poquets fóra la seua primera llengua– a un alumnat sorprès amb una nova assignatura:

- Quina metodologia havien d'utilitzar?
- Quins materials?
- Quins continguts?
- Quins recursos didàctics?
- Quina modalitat lingüística?

La majoria dels interrogants van ser resolts per un llibre que jo anomenava "la Bíblia del professorat de valencià", titulat *L'ensenyament del català als no-catalanoparlants*, de Josep Tió. Ens va ajudar molt a tots.

Ara bé, arribats al darrer punt que he plantejat: quina modalitat lingüística havíem de parlar al nostre alumnat? La llengua estàndard, si és que existia? Els havíem de corregir sistemàticament la seua manera de parlar si no corresponia a allò que nosaltres enteníem com a correcte? La seua fonètica? El seu lèxic propi? Els castellanismes? Va ser durant el curs 1984-1985, amb una miqueta d'experiència pel curs passat, que vam organitzar un *curset* –com els anomenàvem aleshores– perquè conegueren quins eren els trets dialectals del parlar d'Elx i una vegada coneguts, com havíem d'actuar al respecte. La conferència central va estar a càrrec de Jordi Colomina, catedràtic del Departament de Filologia Catalana de la Universitat d'Alacant, i la resta, és a dir la part de l'aplicació didàctica, jo, com a coordinadora de valencià, vaig preparar un dossier, amb la bibliografia corresponent, que vaig repartir als assistents, els quals es van comprometre a llegir i treballar en posteriors sessions al Seminari. I ací torne al començament d'aquesta introducció: no podia menys que recordar-me aquesta jornada de benvinguda la que vam tindre al començament del curs 1984-1985. Per això quan em van encarregar l'aplicació didàctica dels plantejaments acabats d'exposar, vaig pensar a recórrer als materials que ben segur –encara que ja han passat quasi 15 anys– per algun racó de les meues prestatgeries trobaria i que podrien servir com a punt de partida per a la meua exposició.

No únicament com a punt de partida: la documentació utilitzada i les conclusions a les quals vam arribar estan de plena actualitat i conscient de la falta de temps en aquest acte faré una lectura ràpida de les mateixes.

Tipus de llenguatge a utilitzar en Educació Infantil i Primària

El que pretenem és recuperar una realitat cultural valenciana moltes vegades suplantada i oprimida. Això es pot traduir pel que fa a l'ensenyament de la llengua en:

- a) El respecte de totes les formes lingüístiques que el xiquet aporta a l'escola. Això vol dir que no és convenient corregir sistemàticament els barbarismes i "incorreccions" dels xiquets. De cap manera s'ha de fer en el moment que el xiquet està expressant-se. Cada interrupció possiblement provoqe una inhibició. La sensació de seguretat és necessària. En el cas de barbarismes o "incorreccions" n'hi haurà prou a oferir un model correcte, simplement repetint allò que el xiquet o la xiqueta ha dit.
- b) No ens hem d'allunyar massa de la realitat lingüística local, que és la que serveix als xiquets per a comunicar-se amb els altres i per no trencar el vincle afectiu del xiquet amb la seua família.
- c) Hi haurà temps per a estudiar els altres nivells de llenguatge, el formal inclòs, així com les diferents variants geogràfiques i socials, qui estudeie valencià en els nivells de secundària.
- d) No caldrà qüestionar les formes lingüístiques d'altres comarques o pobles i no localitzar massa les paraules com a pròpies d'un o d'altre lloc, perquè moltes vegades això no és cert, senzillament ignorem la qüestió. Les hem de donar com una riquesa de la llengua, com a sinònims.
- e) Partirem, sempre que ens siga possible, de mostres locals de cultura popular: cançons, refranys, danses, creences, festes, costums, endevinalles, rondalles, cuina, jocs, etc. que ens permetran treballar la llengua a tots els nivells -fonològic, morfosintàctic i lèxic- així com la identificació de l'alumnat amb la seua comunitat immediata, forçant la seua personalitat i arrelament al medi que l'envolta. També permetrà globalitzar els aprenentatges i treballar aspectes com l'expressió corporal, dramatització, ritme...

Fins ací la nostra postura defineix clarament la necessitat d'iniciar l'aprenentatge de i en valencià, als primers nivells de l'educació infantil i la primària, des de la parla més col·loquial a l'alumne, la variant local. Per contra, pel que fa a l'alumnat de Secundària els iniciarem en l'ús de l'estàndard no solament com a matèria d'estudi, també com a vehicle general de l'ensenyament en aqueix nivell. L'estàndard comú és certament apropiat i indispensable dins uns determinats àmbits -val a dir que no deu ni pot supplantar i esborrar totes les altres varietats-. De fet, cap idioma plenament usual no és usat d'una sola manera. La complexitat social i la diversitat cultural són incompatibles amb la perfecta uniformitat lingüística.

En opinió de Lluís V. Aracil (1979): "La rigidesa i l'estretor mental -prou típiques dels gramàtics i de molts educadors- són injustificades i poc polítiques. El problema consisteix a definir uns àmbits d'ús. El català estàndard no pot ésser apropiat en totes les ocasions -de la mateixa manera que els parlars col·loquials tampoc són adequats a totes les situacions. La tendència a imposar una sola manera de parlar en totes les ocasions engendra malentesos i conflictes... Insisteix a assenyalar que els àmbits propis del català estàndard són precisament aquells que ocupa el castellà, dels quals el català és quasi totalment exclòs".

Estic absolutament d'acord amb ell que si els àmbits "formals" són vedats definitivament als nostre idioma, el català estàndard serà com una ànima en pena. Encara que el tinguem no ens servirà de res mentre no trobem ús ni lloc per a ell. No té cap sentit ensenyar una varietat lingüística que la gent no tindrà cap oportunitat ni cap necessitat d'usar.

En resum: cal canviar la mentalitat del professorat sobre l'aprenentatge de la llengua. Encara avui, després de setze anys de la publicació de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià, l'ensenyament del i en valencià és un fet social. Cal passar d'un discurs essencialista segons el qual la qüestió de la llengua és una qüestió de noms, d'orígens, d'història literària i d'inacabables llistes de regles i excepcions gramaticals, a un altre discurs que analitze la llengua en el seu sentit funcional i pràctic.

Fins ací un resum del que vam treballar i acordar, ara fa quinze anys. Penseu que aquest discurs ha esdevingut obsolet o pel contrari està de plena actualitat? Malauradament hem avançat poc en aquest terreny. Considere indispensable la formació permanent del professorat en aquest sentit i una reflexió amb profunditat sobre la importància decisiva i l'actuació militant del nostre professorat en l'exigència de l'ensenyament de i en valencià al sistema educatiu valencià.

Tudi Torró i Ferrero